

videnskabelige og lærde liv i første halvdel af 1660erne. At minen omsider er blevet åbnet vil uden tvivl blive påskønnet og kalde guldgravere frem fra mange egne.

Harald Ilse

STEINAR SUPHELLEN, Statthaldarinstitusjonen i Noreg 1722–1739. Trondheim, Tapir Forlag, 1983. 240 s. 90 nkr.

Dette arbejdes hoveddel er en grundig og systematisk, men mindre underholdende beskrivelse af den reelle placering, som statholderne Ditlev Wibe og Christian Rantzau havde i Norges styre. Supphellen klassificerer og måler strømmen af sager, som passerede statholderen eller gik uden om ham, og gennemgår under 21 punkter relationerne til forskellige dele af det norske samfund.

Formålet er bedre forståelse af statholderinstitutionen i hele dens lange levetid. Derfor gives der også et udblik over dens senere og tidligere historie, og derfor er der valgt en periode, hvor der residerer to »rene« statholdere, som hverken er stiftamtmand eller kommanderende generaler mens de beklæder posten. Gennemgangen underbygger afgjort den fremlagte hovedtese: at statholderne qua statholdere spillede en langt mindre rolle end rang og titel antyder. De styrede på ingen måde landet. Instruksens vide, men vage fuldmagt fik en indskrænkende fortolkning. Derved blev statholderen en reserve, som især gjorde nytte i mere specielle sager, og som godt kunne undværes. Han var ikke virkelig *in loco regis*, kimen til en norsk centralmagt. Enkelte statholdere fungerede sådan, men de havde fire yderligere egenskaber: De var tillige kommanderende generaler, de havde ekstraordinære beføjelser på det finansielle område, de var i slægt med kongehuset, og de fungerede i krigstid. Deres store magt udsprang mere af disse fire omstændigheder end af deres statholderembede.

Hermed forkastes den opfattelse, som giver statholderen en central placering i skildringer af Norge i »danskertiden«. Spørgsmålet bliver da, hvorfor man havde statholdere det meste af tiden fra 1572 til 1814, når embedet savnede reel bureaukratisk berettigelse, og hvorfor embedet ved flere lejligheder blev genoprettet efter at have stået tomt eller været udfyldt af vicesatholdere. Supphellen forsøger ikke at give noget definitivt svar herpå. Han peger blandt andet på personforholdene, som nødvendigvis måtte være vigtige for en post der rangerede som 1. klasse nr. 4, og på en vis vaklen mellem forskellige modeller for Norges styre, hver med sine fordele og ulemper; men i hovedsagen gives opgaven videre til senere forskning. Supphellens resultater tyder på, at der kunne være behov for en nærmere undersøgelse af institutionen: den kommanderende general i Norge. Denne embedsmand rangerede under statholderen, var strukturelt hans ligestillede, og reelt måske mægtigere. Men de antyder også, at statholderpostens eksistens og vilkår i væsentlig grad var betinget af andre forhold end bureaukratisk rationalitet. Disse forhold kunne blandt andet være magtpolitiske (f.eks. at embedsmænds krydsende beføjelser fremmede autokratens muligheder for reel kontrol), eller de kunne høre hjemme på området politisk kultur, f.eks. at Norges riges betydning måtte demonstreres ved tilknytning af en person med høj rang af hensyn til både kongens og indbyggernes ære.

Gunner Lind